

## Прафесійныя арганізацыі тэхнічнай інтэлігенцыі савецкай Беларусі (1920 – 1930-я гг. XX ст.)

А.А. Дубовік, выкладчык

Сярод праблем гісторыі Беларусі, якія не атрымалі належнага асвятлення ў навуковай літаратуры, неабходна назваць тэму ўдзелу ў прафсаюзным руху інтэлігенцыі, асабліва тэхнічнай. Вывучэнне дадзенай тэмы ўяўляе вялікі навуковы інтарэс, будзе вельмі карысным як для раскрыцця тэндэнцый развіцця прафсаюзнага руху, так і для абагульнення гістарычнага вопыту фарміравання тэхнічнай інтэлігенцыі рэспублікі.

Як вядома, прафесійныя саюзы ўзніклі сярод пралетарыяту для абароны яго класавых інтарэсаў. Паступова да прафсаюзнага руху далучаецца і інтэлігенцыя, ў тым ліку тэхнічная. У маі 1917 г. быў створаны Усерасійскі саюз інжынераў, у яго задачу ўваходзіла і абарона прафесійных інтарэсаў членаў саюза. Аднак беларускія губерні з’яўляліся недастаткова развітымі ў адносінах прамысловасці кадры інжынерна-тэхнічных работнікаў тут былінешматлікія [1, с. 170].

Вырашэнне пытання аб формах прафесійнай арганізацыі інтэлігенцыі мела ў першыя гады савецкай улады прынцыповае значэнне. У працэсе пошукаў мэтазгоднай прафесійнай арганізацыі спецыялістаў у 1919-1920 гг. у Савецкай Расіі пачалі стварацца інжынерна-тэхнічныя секцыі (ІТС) прафсаюзаў, якія аб’ядноўвалі інжынерна-тэхнічных работнікаў (ІТР) – членаў галіновага прафсаюза. На прадпрыемствах і ва ўстановах фарміраваліся калектывы спецыялістаў, якія з’яўляліся састаўной часткай прафсаюзнай арганізацыі; на губернскіх і павятовых канферэнцыях выбіраліся адпаведныя бюро ІТС. Іх працу каардынавалі міжсекцыйныя бюро інжынераў і тэхнікаў (МБІТ), створаныя пры адпаведных саветах прафсаюзаў. Яны займаліся абаронай прафесійных інтарэсаў інжынераў, тэхнікаў, «перавыхаваннем» старых спецыялістаў, распаўсюджваннем тэхнічных ведаў сярод рабочых. Аднак у БССР з-за спецыфікі гістарычнага развіцця (акупацыя ў 1919-1920 гг. польскімі інтэрвентамі, невялікая колькасць тэхнічных спецыялістаў і г.д.) стварэнне ІТС прафсаюзаў пачалося пазней – толькі ў 1923 г. [2, с. 4].

У жніўні 1921 г. быў прыняты дэкрэт СНК «Аб мерах па пад'ёму ўзроўня інжынерна-тэхнічных ведаў у краіне і паляпшэнню ўмоў жыцця інжынерна-тэхнічных работнікаў РСФСР». У ім даручалася УЦСПС садзейнічаць развіццю інжынерна-тэхнічных аб'яднанняў унутры саюзаў і пры міжсаюзных арганізацыях, як у губернях, так і ва ўсерасійскім маштабе [3, с. 255, 256]. Выконваючы гэта даручэнне, УЦСПС у снежні 1922 г. склікаў I з'езд інжынерна-тэхнічных работнікаў – членаў прафсаюзаў, на якім быў выбраны інжынерны цэнтр, перайменаваны на II з'ездзе ў 1924 г. ва Усесаюзнае міжсекцыйнае бюро інжынераў і тэхнікаў (УсеМБІТ) пры УЦСПС. Паралельна з ім працавала Усерасійская асацыяцыя інжынераў, створаная ў снежні 1918 г. з Усерасійскага саюза інжынераў [2, с. 4].

У сувязі з падрыхтоўкай I Усерасійскага з'езда ІТР у кастрычніку 1922 г. пры Саўпрафбеле была створана арганізацыйная камісія на чале з старшынёй прафсаюзнага органа Ш.Ш. Ходашам. Меркавалася правесці 1 снежня ў Мінску губернскую канферэнцыю інжынераў з парадкам дня: агульнае становішча народнай гаспадаркі БССР і перспектывы; інжынерныя аб'яднанні ў прафсаюзах; выбары на Усерасійскі з'езд інжынераў [4]. Аднак канферэнцыю не ўдалося склікаць. Выбары дэлегатаў на Усерасійскі з'езд адбыліся 11 снежня 1922 г. на агульным сходзе інжынераў – членаў саюзаў г. Мінска, які прайшоў пад старшынствам Ш.Ш. Ходаша. У ходзе абмеркавання інжынер-тэхнолаг А.Б. Цыперовіч прапанаваў стварыць самастойны саюз інжынераў. Большасць прысутных выказалася за арганізацыю пры саюзах інжынерна-тэхнічных секцый і інжынернага цэнтра пры савеце прафсаюзаў. Дэлегатам на I Усерасійскі з'езд інжынераў быў выбраны кіраўнік вытворчага аддзела Саўнаргаса Беларусі Н.Я. Шчырын [2, с. 4-5].

Інжынерна-тэхнічныя секцыі з'явіліся ў першую чаргу ў прафсаюзах будаўнікоў і чыгуначнікаў. У саюзе будаўнікоў ІТС налічвала ў 1923 г. 25 членаў [5, с. 24]. У Саўпрафбеле неоднаразова падымалася пытанне аб неабходнасці стварэння інжынернага цэнтра. Яно атрымала сваё рашэнне 16 студзеня 1924 г., калі быў скліканы агульны сход інжынераў і тэхнікаў г. Мінска, на якім абрана міжсекцыйнае бюро інжынераў з пяці членаў [6, с. 22-23].

Пачатковы перыяд яго дзейнасці праходзіў пад знакам збірання інжынерна-тэхнічных сіл і паступовага ўцягнення іх у прафсаюзную работу. З аднаго боку, трэба было арганізаваць секцыі ў прафсаюзах, а з другога, пераадолець недавер да ІТР, які да таго часу захоўваўся ў значнай колькасці рабочых і прафработнікаў. Перш за ўсё былі арганізаваны ІТС пры цэнтральных праўленнях саюзаў металістаў, саўпрацаўнікоў, дрэваапрацоўшчыкаў, харчавікоў і Рабзямлеса [7]. Першыя крокі па стварэнню ІТС прафсаюзаў былі зроблены ў гэты перыяд у Віцебскай губерні, якая ўваходзіла тады ў склад РСФСР; губернскае міжсекцыйнае бюро тут было выбрана ў ліпені 1923 г. У сакавіку 1924 г. адбылося першае ўзбуйненне БССР за кошт Віцебскай і шэрагу раёнаў Гомельскай губерняў. У выніку павялічылася колькасць спецыялістаў, якія працавалі ў народнай гаспадарцы. Так, у Віцебскай губерні к моманту ўзбуйнення міжсекцыйнае бюро інжынераў і тэхнікаў ахоплівала працай 156 чалавек, у тым ліку 53 інжынераў з вышэйшай і 40 з сярэдняй спецыяльнай адукацыяй. Яны аб'ядноўваліся ў 10 секцыях і аддзяленнях [6, с. 52].

Арганізацыйны перыяд закончыўся скліканнем 15-19 лістапада 1924 г. I Усебеларускага з'езда інжынерна-тэхнічных, агранамічных і эканамічных работнікаў, у рабоце якога прынялі ўдзел 58 дэлегатаў, якія прадстаўлялі больш за тысячу спецыялістаў з усёй БССР. Інжынерна-тэхнічных работнікаў на з'ездзе было 35. З агульнай колькасці дэлегатаў 37 прадстаўлялі Мінск і толькі 14 – астатнія акругі БССР. Вышэйшую адукацыю мелі 34 дэлегаты (58%). Па нацыянальнаму складу дэлегаты размяркоўваліся наступным чынам: беларусы – 20, яўрэі – 18, рускія – 14, палякі – 2, іншыя – 4. Членамі камуністычнай партыі з'яўляліся 4 дэлегаты. На з'ездзе абмяркоўваліся пытанні аб рабоце беларускага міжсекцыйнага бюро інжынераў; аб становішчы ў сельскай гаспадарцы і прамысловасці; аб прафтэхнічнай адукацыі ў Беларусі; аб вытворчых нарадах і ролі ў іх ІТР; аб задачах прафсаюзаў у кіраўніцтве працай ІТС; аб навуковай арганізацыі працы і ІТС; аб ахове працы на прадпрыемствах і ролі тэхнічнай інспекцыі і іншыя [8]. З'езд шмат ўвагі надаў развіццю галін народнай гаспадаркі рэспублікі, садзейнічаў росту актыўнасці ІТР і аб'яднанню іх у прафсаюзах. Выбранае Беларускае міжсекцыйнае

бюро інжынераў і тэхнікаў пры ЦСПСБ (БелМБІТ) на чале з Н.Я. Шчырыным узялося за арганізацыю акруговых аб'яднанняў, умацаванне працы секцый, разгарнула актыўную эканамічную, прафесійную і культурна-асветніцкую дзейнасць як сярод ІТР, так і сярод рабочых. У сярэдзіне 1925 г. ІТС працавалі ўжо ў многіх прафсаюзах, буйнейшай жа з'яўлялася секцыя Рабзямлеса. Былі створаны таксама міжсекцыйныя аб'яднанні ў акругах [7].

У верасні 1925 г. была прынята пастанова ЦК РКП (б) «Аб спецыялістах», у якой цэнтр працы па аб'яднанню і выхаванню навукова-тэхнічных кадраў пераносіўся на ІТС прафсаюзаў. П Усебеларускі з'езд інжынерна-тэхнічных работнікаў, які адбыўся ў лютым 1926 г., падвёў вынікі працы ІТС за год і вызначыў шляхі іх далейшага развіцця. Адзначалася, што інжынерна-тэхнічныя аб'яднанні прафсаюзаў змаглі заняць пэўнае месца ў прафсаюзным руху Беларусі. Прадстаўнікі ІТР былі ва ўсіх прафсаюзных органах – ад фабзаўкомаў і мясцкомаў да цэнтральных праўленняў саюзаў і ЦСПСБ. Асабліва заметнай была роля ІТС у вытворча-эканамічнай і культурна-асветнай працы прафсаюзаў. Яны прымалі актыўны ўдзел у вытворчых нарадах, садзейнічалі прафесійнай адукацыі рабочых, ліквідацыі іх тэхнічнай непісьменнасці і г.д. Старшынёй БелМБІТ быў выбраны А.М. Каплан, кіраўнік прамысловай секцыі прэзідыума Дзяржплана пры СНК БССР [9].

У канцы 1925 г. у ІТС прафсаюзаў рэспублікі налічвалася 1556 членаў, а ў сярэдзіне 1927 г. – ужо 2831 спецыяліст. Па асобных прафсаюзах колькасць членаў ІТС адзначана наступнымі лічбамі: Рабзямлес – 1885, саюзы будаўнікоў – 264, дрэваапрацоўшчыкаў – 164, харчавікоў – 150, саўгандальслужачых – 68, папяровай прамысловасці – 64, металістаў – 61 і г.д. Кіруючая праца БелМБІТ ажыццяўлялася шляхам заслухоўвання дакладаў бюро ІТС асобных саюзаў, акруговых МБІТ, дапамогі ім у наладжванні інжынерна-тэхнічнай дзейнасці. За перыяд з снежня 1925 г. па чэрвень 1927 г. прэзідыум БелМБІТ збіраўся 44 разы і разгледзеў 308 пытанняў [10, с. 49].

У пачатку 1927 г. прэзідыум ЦСПСБ правёў дэталёвае абследаванне становішча працы ў інжынерна-тэхнічных арганізацыях прафсаюзаў. Было ўстаноўлена павялічэнне колькасці членаў ІТС, рост актыўнасці ІТР і пашырэнне іх удзелу у

прафсаюзнай рабоце. Разам з гэтым прэзідыум канстатаваў цэлы шэраг хібаў у працы ІТС: слабае кіраўніцтва з боку міжсекцыйных бюро секцыямі саюзаў, адсутнасць планавання і сістэматычнай работы ў большасці бюро секцый, дрэнную пастаноўку масавай работы сярод ІТР і г.д. [10, с. 50-51]. Ліквідацыі гэтых недахопаў надаў вялікую ўвагу III Усебеларускі з'езд ІТР, які адбыўся 19-22 мая 1928 г. На з'езд у Мінск прыехала 75 дэлегатаў. З'езд прайшоў пры высокай актыўнасці, у спрэчках па дакладах аб працы БелМБІТ, УсеМБІТ, аб масавай рабоце сярод тэхнічных спецыялістаў выступілі 35 чалавек. ІТС прафсаюзаў рэспублікі аб'ядноўвалі ў гэты час 3500 спецыялістаў, большасць якіх працавалі ў Мінску і Гомелі. Буйнейшай з'яўлялася секцыя саюза сельскагаспадарчых і лясных рабочых (СХЛР). Разам з тым, у дакладах і выступленнях адзначалася, што недастатковая ўвага надаецца ІТР з боку прафсаюзных арганізацый, гаспадарнікі мала цікавяцца працай ІТС, у іх адстае беларусізацыя, за выключэннем секцыі СХЛР. Дэлегат з Віцебска скардзіўся, што некаторыя гаспадарнікі і рабочыя глядзяць на спецыялістаў як на баласт. Прафсаюзы, указвалася на з'ездзе, павінны разгарнуць масавую работу сярод спецыялістаў, стварыць добрыя ўмовы для павышэння іх кваліфікацыі, садзейнічаць рабочаму вынаходніцтву. У склад БелМБІТ было выбрана 17 чалавек, яго старшынёй зноў стаў А.М. Каплан. Вынікі Усебеларускага з'езда ІТР і перспектывы далейшай працы прафсаюзаў са спецыялістамі былі абмеркаваны ў чэрвені 1928г. на IV пленуме ЦСПСБ. Звярталася ўвага на прыцягненне моладзі да навукова-тэхнічнай дзейнасці, неабходнасць рашучай барацьбы з «заціраннем маладых спецыялістаў» [11].

К 1929 г. у БССР налічвалася больш 4 тыс. ІТР, якія працавалі на прамысловых прадпрыемствах, у сельскай і лясной гаспадарцы, а таксама ў кіруючым апарате гаспадарчых органаў. Але ў агульнай колькасці працаўнікоў, аб'яднаных прафсаюзамі, колькасць інжынера-тэхнічнага персаналу складала толькі 2,5%, што сведчыла аб дрэннай забяспечанасці прадпрыемстваў кваліфікаванымі тэхнічнымі спецыялістамі. Нязначная колькасць інжынераў і тэхнікаў, распыленасць іх па шматлікіх, даволі мелкіх прадпрыемствах, стракаты адукацыйны і нацыянальны склад

ускладнялі прафсаюзную працу сярод спецыялістаў, патрабавалі асаблівай да яе ўвагі. Важнейшыя пытанні працы прафсаюзаў сярод ІТР разглядаліся на Усебеларускай канферэнцыі інжынерна-тэхнічных секцый, якая адбылася ў красавіку 1929 г. На ёй адзначалася, што значна пашырыўся ўдзел інжынерна-тэхнічных секцый у вытворчай працы прафсаюзаў, узмацнілася іх дзейнасць у часовых кантрольных і аглядных камісіях і ў калектыўна-дагаворнай працы. Аднак мелі месца выпадкі слабага ўдзелу ІТР у грамадскай працы. Нязначнай з'яўлялася колькасць прафсаюзнага актыўу ІТС – толькі 7% членаў секцый. Кіраўніцтва працаў ІТС з боку саюзных і міжсаюзных органаў заставалася недастатковым. Канферэнцыя звярнула ўвагу на неабходнасць узмацнення беларусізацыі ў секцыях індустрыяльных прафсаюзаў, удзелу ІТС у культурна-асветнай працы сярод шырокіх працоўных мас, усебакова абмеркавала пяцігадовы план падрыхтоўкі кадраў і прыняла шэраг важных рашэнняў [12].

Рост колькасці ІТР ва ўмовах індустрыялізацыі, узмацненне іх ролі ў гаспадарчым будаўніцтве патрабавалі значнай актывізацыі працы прафсаюзаў сярод інжынерна-тэхнічнай інтэлігенцыі. У мэтах набліжэння ІТС прафсаюзаў да непасрэдных задач вытворчасці на буйных прадпрыемствах былі арганізаваны секцыі, а таксама створаны раённыя і гарадскія МБІТ. Справаздачна-выбарная кампанія міжсекцыйных бюро ажыўіла працу нізавых арганізацый, дала прыток рацыяналізатарскіх прапаноў (іх паступіла больш за 700). К канцу 1931 г. агульная колькасць ІТР па БССР перавысіла 13 тыс. чалавек, але яна задавальняла запатрабаванні прамысловасці ў спецыялістах вышэйшай кваліфікацыі толькі на 43,6%, сярэдняй – 58% [13, с. 72-73]. Напружанасць ў забяспячэнні народнай гаспадаркі інжынерна-тэхнічным персаналам патрабавала вылучэння практыкаў на адміністрацыйна-гаспадарчыя і тэхнічныя пасады.

У першыя гады існавання ІТС займаліся галоўным чынам паляпшэннем умоў працы і быту ІТР, аказаннем дапамогі беспрацоўным, культурна-асветнай работай, навукова-тэхнічнай прапагандай. У другой палове 1920-х гадоў узмацнілася вытворчая праца, якую ІІІ Усебеларускі з'езд ІТР прызнаў галоўнай для ІТС. Асноўнымі напрамкамі працы ІТС з'яўляліся удзел у разглядзе

вытворчых планаў, абмеркаванне мерапрыемстваў па рэарганізацыі вытворчасці, кансультацыі гаспадарчых і прафсаюзных органаў па тэхнічных пытаннях, удзел у працы вытворчых нарад і камісій, тэхнічнае абследаванне прадпрыемстваў, садзейнічанне вынаходніцтву і інш. У жніўні 1929 г. згодна з пастановай СНК СССР была ліквідавана Усесаюзная асацыяцыя інжынераў, а навукова-тэхнічныя таварыствы (НТТ) і іншыя яе ўстановы перададзены ў веданне УсеМБІТ пры УЦСПС. Такое рашэнне тлумачылася тым, што НТТ не змаглі наблізіцца да вытворчасці, устанавіць пастаянныя кантакты з прафсаюзамі і нярэдка працавалі малаэфектыўна, у адрыве ад актуальных праблем народнай гаспадаркі. У 1930 г. УЦСПС зацвердзіў першы тыпавы Статут НТТ. Да 1931 г. НТТ знаходзіліся ў складзе прафсаюзаў, якія дапамагалі ім у арганізацыйным умацаванні, наладжванні сувязей з вытворчасцю [2, с. 7].

У 1929-1930 гг. ішла перабудова работы прафсаюзаў пад лозунгам «Тварам да вытворчасці», што азначала пераключэнне ўвагі на пытанні вытворчасці працы, рацыяналізацыі вытворчасці, умацавання працоўнай дысцыпліны. Вялікае значэнне надавалася арганізацыі саборніцтва. Спачатку ўдзел у ёй ІТС прафсаюзаў заключаўся, галоўным чынам, у выпрацоўцы паказчыкаў саборніцтва, ажыццяўленні праверак і г.д. Аднак хутка цэнтральным напрамкам іх дзейнасці стала арганізацыя саборніцтва паміж спецыялістамі. На 1 кастрычніка 1931 г. ахоп ударніцтвам ІТР дасягнуў 64,5 % пры сярэднім ахопе па народнай гаспадарцы 61,8 %. Многія інжынеры і тэхнікі ўвайшлі ў склад ударных брыгад, гаспадарча-разліковых брыгад, гурткоў рацыяналізатараў, аказвалі значную дапамогу рабочым у выкананні прамфінпланаў і авалодванні тэхнікай. ІТР фабрыкі «Пралетарская перамога» уступілі ў рух за тэхніка-эканамічную незалежнасць СССР ад замежных краін і заклікалі да гэтага ўсю інжынерна-тэхнічную інтэлігенцыю БССР. БелМБІТ шырока разгарнуў працу па вызначэнню лепшых ІТР-ударнікаў для занясення на Дошку гонару [13, с. 72-73].

Другім напрамкам працы ІТС у гады першых пяцігодак з'яўлялася садзейнічанне развіццю вынаходніцтва і рацыяналізацыі вытворчасці. Са стварэннем у 1930 г. Усесаюзнага таварыства

вынаходнікаў, а на прадпрыемствах спецыяльных бюро па рацыяналізацыі і вынаходніцтву дзейнасць ІТС па садзейнічанню вынаходніцтву вялася ўжо ў кантакце з гэтай арганізацыяй. 20-22 красавіка 1931 г. праходзіў I Усебеларускі з'езд рацыяналізатараў і вынаходнікаў, які паставіў перад прафсаюзамі задачу дабіцца больш актыўнага ўдзелу рабочых і ІТР у руху наватараў вытворчасці, падтрымліваць каштоўныя прапановы рацыяналізатараў і вынаходнікаў [14, с. 294]. Сумеснымі намаганнямі саветаў прафсаюзаў і міжсекцыйных бюро ІТС у канцы 1931-1932 гг. на буйных прадпрыемствах былі створаны саветы таварыства вынаходнікаў.

Значная частка інжынерна-тэхнічных секцый уключылася ў аказанне дапамогі рабочым ударнікам і вылучэнцам у авалодванні тэхнікай. Так, рэспубліканскае бюро ІТС прафсаюза рабочых МТС і батракоў выпусціла аблігацыю «Тэхніка – масам», разгарнула працу па арганізацыі гурткоў па ліквідацыі тэхнічнай непісьменнасці, курсаў па авалодванні тэхнікай. Такія гурткі ствараліся і па лініі іншых бюро ІТС саюзаў. На мінскім заводзе «Камунар» быў адкрыты рабочы тэхнікум у складзе 18 груп. 4 – 5 лістапада 1933 г. адбыўся Усебеларускі з'езд ударнікаў якасці і авалодвання тэхнікай. Дэлегаты прынялі зварот да ўсіх ІТР рэспублікі. «Кожны спецыяліст, – гаварылася ў ім, – павінен стаць актыўным арганізатарам асвойвання новай тэхнікі, новага абсталявання» [14, с. 330].

Найбольш значнымі з'явамі ў дзейнасці прафесійных арганізацый тэхнічнай інтэлігенцыі ў сярэдзіне 30-х гг. сталі іх удзел у стаханаўскім руху і ўцягванне ў грамадскую працу жонак ІТР. Шырокае распаўсюджванне атрымалі сумесныя сходы ІТР і стаханаўцаў, нарады прафактыву, ІТР з кіраўніцтвам прафсаюзных органаў, на якіх абмяркоўваліся праблемы ўдасканалвання гэтага руху [2, с. 8].

На жаль, у гэты складаны час праца БелМБІТ была дэзарганізавана палітычнымі рэпрэсіямі. Па так званай справе аб «Беларускім філіялу Прампартыі» у снежні 1930 г. быў арыштаваны А.М. Каплан, які нібыта з'яўляўся «фактычным кіраўніком контррэвалюцыйнай арганізацыі» [15]. 3 жніўня 1931 г. старшыней БелМБІТ стаў П.К. Казімірчык, які быў перавыбраны зноў



IV Усебеларускім з'ездам ІТС у маі 1932 г. [16]. Аднак V пленум БелМБІТ 26 кастрычніка 1933 г. замяніў кіраўніцтва органа «за палітычныя памылкі і бяздзейнасць». Старшынёй был выбраны інжынер-электрык, член партыі Розін [17]. Дзейнасць БелМБІТ спачатку актывізавалася. Новае кіраўніцтва ініцыявала разгляд на прэзідыуме ЦСПСБ пытанняў аб вызваленых работніках для МБІТ прафсаюзаў і аб паляпшэнні забяспячэння ІТР. Але праца згарнулася пасля таго, як Розін у лютым 1935 г. быў выключаны з партыі «за прыналежнасць да трацкісцкай контррэвалюцыйнай апазіцыі» і зняты з працы [18]. З ліквідацыяй у 1937 г. міжсаюзных органаў прафсаюзаў спынілася і дзейнасць міжсаюзных аб'яднанняў ІТР.

Акрамя ІТС прафсаюзаў, у 1927-1938 гг. дзейнічала грамадска-палітычная арганізацыя навукова-тэхнічнай інтэлігенцыі – Усесаюзная арганізацыя работнікаў навукі і тэхнікі для садзейнічання сацыялістычнаму будаўніцтву (УсеАРНІТСА). У лістападзе 1927 г. было створана Беларускае таварыства работнікаў навукі і тэхнікі для садзейнічання сацыялістычнаму будаўніцтву, дзейнасць якога была накіравана на прыцягненне шырокіх мас навуковых супрацоўнікаў і спецыялістаў да актыўнага ўдзелу ў распрацоўцы праблем гаспадарчага і культурнага будаўніцтва ў рэспубліцы [19]. У 1938 г. УсеАРНІТСА перадала свае функцыі прафсаюзным і навуковым аб'яднанням інтэлігенцыі і спыніла дзейнасць.

У канцы 30-х гг. XX ст. інжынерна-тэхнічная інтэлігенцыя БССР уяўляла сабой значны атрад, які налічваў у сваім складзе, акрамя вылучэнцаў, 5,1 тыс. дыпламаваных інжынераў і 9,1 тыс. тэхнікаў, працуючых у народнай гаспадарцы [1, с. 171]. У сувязі са збліжэннем інтарэсаў ІТР і рабочага класа, уцягваннем спецыялістаў у агульную прафсаюзную працу паступова адпала неабходнасць у існаванні ІТС прафсаюзаў. Па новаму Статуту прафсаюзаў СССР, прынятаму ў 1938 г., спецыялісты пачалі ўваходзіць разам з рабочымі і служачымі ў адзіную прафсаюзную арганізацыю. 5 ліпеня 1939 г. Прэзідыум УЦСПС прыняў пастанову, у якой гаварылася аб неэтазгоднасці існавання ўнутры прафсаюзаў секцыі ІТР і неабходнасці далейшага, больш шырокага прыцягнення іх да актыўнага ўдзелу ў агульнай рабоце прафсаюзаў

[20]. ІТС прафсаюзаў у асноўным выканалі свае задачы і спынілі існаванне. Некаторыя іх функцыі (напрыклад, кіраўніцтва тэхнічнай творчасцю) перайшлі да інжынерна-тэхнічных таварыстваў, ператвораных у 1954 г. у навукова-тэхнічныя таварыствы.

#### Выкарыстаная літаратура

1. Дубовик, Е.А. Развитие инженерного образования в Беларуси / Е.А. Дубовик //Инженерно-педагогическое образование в XXI веке: материалы III Республиканской научно-практической конференции молодых ученых.– Минск, 2007. – С. 170-174.

2. Дубовик, А. К. Создание и деятельность инженерно-технических секций профсоюзов Беларуси (20-30-е гг. XX в.) / А.К. Дубовик // Труд. Профсоюзы. Общество. – 2006. – № 2. – С.4-9.

3. Решения партии и правительства по хозяйственным вопросам. – М. Политиздат, 1967. –Т. 1. – 413 с.

4. Матэрыялы аб созыве 1 Усерасійскага з'езда ІТР. Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь (НАРБ). – Фонд 265. – Воп.1. – Спр. 696. – Арк. 2, 3.

5. Отчет о деятельности президиума Совета профессиональных союзов Белоруссии (апрель 1922 г. – июль 1923 г.). –Минск, 1923. – 126 с.

6. Отчет о деятельности Совета профсоюзов Белоруссии и Витебского губернского совета профсоюзов за период июль 1923-февраль 1924 гг. – Минск, 1924. – 58 с.

7. Натансон В. Инженерно-техническая сила в профессиональном движении Белоруссии // Прафесіянальны рух Беларусі. – 1925. – № 9.

8. Материалы I Всебелорусского съезда инженерно-технических, агрономических и экономических работников // Звезда. – 1924. – 18 ноября.

9. Инженерно-технические секции в профдвижении Белоруссии //Прафесіянальны рух Беларусі. – 1926. – № 8.

10. Отчет Центрального Совета профсоюзов Белоруссии за период с декабря 1925 г. по июнь 1927 г. – Минск, 1927. – 117 с.

11. Усебеларуская канферэнцыя інжынерна-тэхнічных работнікаў //Прафесіянальны рух Беларусі. – 1929. – № 10.

12. Мількамановіч. Да вынікаў усебеларускай канферэнцыі інжынерна-тэхнічных работнікаў // Прафесіянальны рух Беларусі. – 1929. – № 11.

13. Матэрыялы да справаздачы Цэнтральнага Савету прафсаюзаў БССР 7-му Усебеларускаму з’езду прафсаюзаў. – Мінск, 1932. – 183 с.

14. Хроника важнейших событий истории Коммунистической партии Белоруссии. – Минск, 1970. – Ч. 2. – 466 с.

15. Процька, Т. С. Беларускі філіял Прампартыі / Т. С. Процька // Энцыклапедыя гісторыі Беларусі: у 6 т. – Мінск, 1996. – Т. 3. – С. 455-456.

16. Сценаграфічная справаздача V з’езда ІТС аб рабоце Бел МБІТа // НАРБ. – Фонд 266. – Воп. 1. – Спр. 34. – Арк. 1, 10.

17. Матэрыялы да V Пленума БелМІТа // НАРБ. – Ф. 266. – Воп. 1. – Спр. 87. – Арк. 75, 78, 83.

18. Пратакты паседжаньняў БелМБІТа // НАРБ. – Ф. 266. – Воп. 1. – Спр. 65. – Арк. 47, 49, 50, 91.

19. Наука и техника Советской Белоруссии в 1917-1990 гг. Хроника важнейших событий. – Минск, 1991. – 189 с.

20. Вестник инженеров и техников. – 1939. – № 6.

## **Распаўсюджванне асветніцкіх ідэй і навуковае вывучэнне Усходняй Беларусі ў канцы XVIII ст.**

**А.К. Дубовік, канд. гіст. навук, дацэнт**

У канцы XVIII ст. у выніку падзелаў Рэчы Паспалітай тэрыторыя Беларусі ўвайшла ў склад Расійскай дзяржавы. Праблема сацыяльна-эканамічных і культурных наступстваў далучэння да Расіі выклікае вострыя спрэчкі ў беларускай гістарычнай літаратуры. Калі ў савецкі час акцэнт рабіўся на станоўчых выніках, як тады пісалі, “уз’яднання Беларусі з Расіяй” (працы Л.С. Абэцэдарскага, А.П. Ігнаценкі, В.У. Чапко і іншых беларускіх гісторыкаў), то з пачатку 1990-х гадоў ацэнка гэтай гістарычнай падзеі значна мяняецца. У некаторых публікацыях яна адлюстроўваецца як акупацыя Беларусі Расіяй, пры гэтым выпячваюцца негатыўныя наступствы далучэння.